

A szellemi alkotásokhoz fűződő jog sajátosságai

Szóló

2012.

OTDK-dolgozat

TARTALOM

Tartalom	2
Jogforrások jegyzéke.....	3
Bevezetés	4
Problémafelvetés és alapvonalak	5
A vizsgálat célja és tárgya	5
A vizsgálat módszere: a modell és a fogalomhasználat.....	6
A modell.....	8
Az szellemi alkotás mint eredmény – személyi jogi kötődés	8
Történeti-elméleti megközelítés.....	9
A magyar szabályozás.....	10
Személyi – tulajdoni vita a polgári jogi kodifikáció során	10
Ösztönzés	12
Az alkotómunka értékelése és a személyi jogi nézőpont közötti összefüggés	13
Oltalmi formák.....	13
Egység és különbözőség	14
A médium az üzenet.....	14
Az oltalmi formák rugalmassága	15
A tulajdoni jelleg és a vagyoni forgalom.....	16
Történeti kitekintés és az új Ptk	17
Propertizáció – közgazdaságtani megközelítés.....	18
Nihilizmus.....	20
Vagyoni forgalom	21
Következtetések	23
közérdekű korlátok	23
Belső korlátok	24
Külső korlátok.....	25
Látszólagos ellentmondások	26
Összegzés	27
Irodalomjegyzék.....	31

JOGFORRÁSOK JEGYZÉKE

1. Magyarország Alaptörvénye 2011. április 25. (Alaptörvény)
2. 1949. évi XX. törvény, A Magyar Köztársaság Alkotmánya (Alkotmány)
3. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Polgári Törvénykönyv, Ptk.)
4. 1009/2002 (I. 31.) kormányhatározattal közzétett Konceptió
5. 1003/2003 (I. 25.) kormányhatározattal közzétett Konceptió és a hozzá kapcsolódó Tematika
6. 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról
7. 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (Szerzői jogi törvény; Szjt.)
8. 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (Sztv.)
9. 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról (Védjegy törvény, Vtv.)
10. Az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény, 1883. március 20; kihirdette: 1970. évi 18. tvr.
11. A Szellemi Tulajdon Világszervezetének létesítésére Stockholmban, 1967. július 14-én aláírt Egyezmény, kihirdette: 1970. évi 18. tvr.
12. Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény, 1886. szeptember 9; kihirdette: 1975. évi 4. tvr.
13. A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződés, kihirdette a 2004. évi XLIX. tv.
14. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény, kihirdette: 1993. évi XXXI. tv.
15. ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966. december 16; kihirdette: 1976. évi 9. tvr.
16. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 1948. december 10.
17. Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata, 1789. augusztus 26.
18. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (ld.: 20. pont)

William of Ockham XIII. századi angol szerzetes volt, a hagyomány szerint tőle származik az *Ockham borotvájának* nevezett elv is. A „pluralitas non est ponenda sine necessitate” szállóige többféleképpen értelmezhető – annak is köszönhetően, hogy csak más szerzők műveiben maradt ránk ebben a formában. Bármely értelmezést választjuk is, *lényeg a lényeg*, hogy mindent a lehető legegyszerűbben kell megfogalmazni, magyarázni.

Ez az útmutatás – bár a XXI. századra szinte az élet minden területén aktuális lesz – a jogi szabályozás módszereire szinte a kezdetektől alkalmazható. Eszerint a szabályozási rendszernek a lehető *legegyszerűbb módon kell elérni célját*, aminek logikus előfeltétele, hogy a jogalkotónak *szigorúan a realitásra kell reagálnia*.

A szellemi alkotások joga területén ez, a normarendszereket észrevétlenül is átható (ugyanakkor természetszerűleg korlátozottan érvényesülő) elv igencsak erejét veszítve van jelen. A szellemi alkotások joga „jogászhomokozójának”¹ kis színes játszóterén homokvihár pusztít. *Az innovációs környezet, a vizsgált területen releváns információcsatornák és médiumok új dimenziói és a kulturális fogyasztási szokások állandó változása* ugyanis bármilyen rugalmas szabályrendszert képesek akár az alapjainál megkérdőjelezni.

¹ Bobrovsky J. „Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban.” In: *Liber amicorum - Ünnepi dolgozatok Gyertyánfy Péter tiszteletére*. Budapest: ELTE, 2008. 7. oldal

PROBLÉMAFELVETÉS ÁS ALAPVONALAK

Dolgozatomban tehát azzal foglalkozom, mekkora szakadék tátong, vagy éppen ellentét feszül a keretek közé szorítandó valóság és a szellemi alkotások joga között; *mi a jogterület tartalma és mennyire rugalmasak a keretei*. A lehető legegyszerűbb szemlélethez ragaszkodás egyrészt *per definitionem* megadja a jogi a szabályozási rendszer kereteit, hiszen a jog a való világot igyekszik átláthatóvá tenni; napjaink újdonságai azonban szinte percről percre új spektrumokat nyitnak meg, a születő gondolatok pedig egyre-másra felpróbálják a szellemi alkotások joga oltalmi formáinak toldozott-foltozott köntöseit. Magukra öltik őket.

Magukra öltik, mégpedig nem a viselés értelmében, hanem magukra *szabják*, jogásként szemlélve magukra próbálják szabni az egyes jogintézményeket. Ez a jelenség vezetett oda, hogy a nemzetközi közjog mellett a szellemi alkotások joga mondható talán a másik *legdinamikusabb és egyben legesetibb* jellegű jogterületnek is. Rosalyn Higgins, a Hágai Nemzetközi Bíróság volt elnöke ezt a problémakört elemezte 1995-ben kiadott könyvében,² végigkísérve néhány nemzetközi jogi jogintézmény és elv XX. századi dinamikáját. Bár a szellemi alkotások jogát nehéz visszaható hatály alkalmazására kényszerítéssel vádolni, vagy politikai indokok mentén mozgónak ábrázolni, az oltalmazott és oltalmazandó tárgyak köre, a közvetetten védett jogok tartalma és a szociális és gazdasági viszonyok állandó változása *folyamatos módosulásra* készteti a szabályokat, ami valós bizonytalansághoz vezet ezen a jogterületen is.

A VIZSGÁLAT CÉLJA ÉS TÁRGYA

Célom annak érzékeltetése, hogy hol húzódnak a szellemi alkotások joga mai *paradigmájának határai mind a szabályozás tárgyának mind pedig az általa szabályozott realitást tekintve*. Feltevésem tehát, hogy a szellemi alkotások joga, mint jogintézmény *egyszerre több jogot foglal magában* és ezek a jogok nem parallel, hanem időben is egymás után, *dinamikusan* hatnak – végső soron az adott szellemi alkotás „pályafutásával” párhuzamosan. Ez megmagyarázza, miért nem érdemes a szellemi

² Higgins, Rosalyn. *Problems and Process: International Law and How We Use It*. New Jersey: Oxford University Press USA, 1995.

alkotás dologi és személyi kötődései között választani és túlsúlyt keresni, valamint rámutat a szellemi alkotások joga mint jogterület bővíthetőségének dinamikájára és lehetőségeire is. Amellett, hogy a felvetett kérdések vizsgálata a mediális változások okán a szellemi alkotások teljes körében is aktuálisan vizsgálándó, igyekszem releváns, XXI. századi példákkal illusztrálni a jog- és társadalmi környezet változásait. Így például többször utalok illetve kitérek a know-how szabályozására és az új Ptk. kodifikációja kapcsán felmerült kérdésekre.

A vizsgálat tárgya és módszere szorosan összefügg. Átfogó képet vázolok a szellemi alkotások jogának klasszikus, a XXI. században is élő paradigmájáról, rámutatva azokra a pontokra, ahol a szabályrendszer „ostrom alatt” áll. Feltevésem, hogy a jelen szerzői jogi és iparjogvédelmi rendszer sziklaszilárd keretek között működik; ez a tézis pedig meghatározza vizsgálatom módszerét is. A szellemi alkotások jogának rendszerét egy olyan modell mentén mutatom be, ami egyrészt egyfajta megoldást kínál, *válaszlehetőséget ad egyes kortárs problémák megoldására*, másrészt *rámutat a jelen normarendszer legnagyobb hiányosságára*, vagyis paradigmájának merevségére.

A felépített dogmatikai, rendszerszemléletű modell tehát kiküszöböli a szellemi alkotások jogának töredezettségét és kiszámíthatatlanságát. Dolgozatomban fel kívánom fedni azokat a részleteket, amelyek *a közeljövőben bizonytalansághoz* és a vázolt szilárd paradigmából való kilépéshez, a szellemi alkotások joga paradigmaváltásához vezethetnek.

A VIZSGÁLAT MÓDSZERE: A MODELL ÉS A FOGALOMHASZNÁLAT

A dolgozat módszere kapcsán a két kérdés szorul tisztázásra: a felépített modell terjedelme és a használt fogalmak jelentése.

A szerzői jog és iparjogvédelem modellezése során példaként hozok olyan eseteket, amelyek a mai szabályozási rendszer jellegzetességeinek indikátorai. A felmerülő *szabályozási, eseti és elméleti példák* között szerepel így például a személyi-tulajdoni vita, a szellemi alkotások jogának polgári jogi és gazdasági alapjai, a „propertizáció” jelensége,³ a védett tárgyi körének bizonytalansága – de minden esetben a problémakör releváns szempontjait tárgyalva. A felvetett problémakörök és teóriák

³ Carrier, M. A. „Cabining Intellectual Property through a Property Paradigm”. In: *Duke Law Journal* 2004-2005 Vol. 54 1. oldal

teljes körű kifejtésére nem törekszem, hiszen ez a feladat jelentősen meghaladná jelen dolgozat formai kereteit.

A modell kifejtése során tehát a szellemi alkotás „útját” kísérem végig, annak a feltevésnek megfelelően, hogy az egyes fázisokon való végighaladás logikáját követi a jogi szabályozás is. *Elsőként* tehát a szellemi alkotás megalkotását és annak jogi leképeződéseit vizsgálom a személyhez fűződő jogok szerepére, illetve a jogterület személyi jogi kötődésére koncentrálna. A *második* vizsgált tárgykör a kész szellemi alkotás formája, a rászabott oltalom jellemzői. Ezzel kapcsolatban számbaveszem az oltalmi formák közös jellemzőit és különbségeit, illetve megvizsgálom, hogy állja meg a helyét az oltalmi forma szerinti szabályozás a XXI. században. *Majd* – a megalkotáskor szabályozás nélkül a közkincs szféráját gyarapító – szellemi alkotásokon fennálló tulajdoni jellegű jogosultságokat és a szellemi alkotások vagyoni forgalomban való részvételét vizsgálom, néhány párhuzamosan jellemző, de ellentétes tendenciára kitérve. *Végül* a – pályája során – monopol jogosultsággá vált szellemi alkotásokon fennálló oltalom korlátait vizsgálom.

Ahogy a későbbiekben ki is fejtem, a szellemi alkotások joga által védett jogi tárgyak köre sokoldalú, ugyanakkor fragmentált. A *heterogenitásból kifolyólag érdemes előre tisztázni a jogterület egyes intézményeinek megnevezését*. Dolgozatomban szellemi alkotások joga alatt értem a szerzői jog és iparjogvédelem területét, iparjogvédelem alatt pedig műszaki alkotások jogi védelmét⁴ és a vállalat és árujelzők jogát. Esetenként az iparjogvédelem körébe tartozó jogintézményként utalok a know-how védelmére, és egyes versenyjogi tényállásokra. A fogalmi körök elnevezésének miéértjére a vázolt modell egyes problémaköreinek kifejtése ad választ.

⁴ Ebbe a körbe tartozik a növényfajtaoltalom és a formatervezési mintaoltalom is, bár ezek nem szűk értelemben vett műszaki megoldások. Lásd: Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv. *A magyar polgári jog – Szellemi alkotások joga*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2006.

A MODELL

A modell legfőbb jellegzetessége tehát az, hogy egy *dinamikus*, jogokból és kötelezettségekből összeálló jogosultságot mutat be.

Az egymás után bemutatott jogosultságok, jogi irányok és korlátok egymásra épülő érdekek mentén *egymásból következnek, meghatározott sorrendben* figyelembe vehetően azok számára, akik élnek szerzői, iparjogvédelmi jogaikkal. Ez azt jelenti, hogy az egyes lépcsők csak egymás után értelmezhetők. Tehát nem lehetséges például, hogy a személyi jogi érvelés felülírja a személyi jogi vonatkozásokat, vagy a tulajdonjogi jellegű jogosultság miatt ne legyenek korlátozhatóak a szellemi alkotásokon fennálló egyes jogok.

Fontos kitétel, hogy a szellemi alkotásokon fennálló jogot szellemi alkotásokon fennálló jogosultságok és kötelezettségek közös megnevezéseként használom. *Közvetetten védett jogi tárgyakként*⁵ utalok a jog által védett érdekekre, értékekre, *közvetlenül védett jogi tárgyakként* pedig az oltalmazott tárgyakra. A vizsgálat során nem annyira a szabályokra magukra, mint inkább a mögöttük meghúzódó elvekre, megfontolásokra koncentrálok. A szellemi alkotások jogán belül négy oltalmi formával foglalkodom jellemzően, ezek a szerzői mű oltalma, a találmányok oltalma, a védjegy oltalma és a know-how oltalma.

AZ SZELLEMI ALKOTÁS MINT EREDMÉNY – SZEMÉLYI JOGI KÖTÖDÉS

A szellemi alkotások joga elnevezés tükrözi legjobban, hogy miért is tekintjük egy jogterület részeinek a szerzői jogot, az iparjogvédelmet és a védjegyjogot. A szellemi alkotások egyéni szellemi alkotómunka eredményei, ebből erednek védelmük egyes jellegzetességei is. Az alkotásjellegből vezethetők le egyrészt a személyi jogi jogosultságok, másrészt pedig a tulajdoni jelleg egyes elemei is.

Így az alkotás folyamata és a létrejött eredmény különböző mértékben ugyan, de jogokat biztosít az alkotónak. A szerzői jog esetében a személyhez fűződő jogokat kifejezetten az alkotásból és a személyiséghez kötöttségből folyónak tekintjük. A vállalat- és árujelzők jogának esetében azonban nem az alkotó, mint inkább az ‘alkotás’, a hosszú munka eredménye, a goodwill, jóhírnév részesül védelemben egy kvázi

⁵ A védett jogi tárgy fogalma jellemzően büntetőjogi jellegű kifejezés, de nem feltétlen áll távol a polgári jogi dogmatikától sem, védett érdek, védett érték jelentéssel. Ld.: Szladits Károly. *A magyar magánjog vázlat*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, 1933. II. kötet 79. oldal

névjogon és annak különböző manifesztációin keresztül. Mindkettő előbbi terület és az iparjogvédelem közös jellemzője, hogy személyiségi jogi védelem forrásának tekintett személy hozza létre az oltalmazott tárgyat. Ez a tárgy pedig a létrehozatal folytán nyeri el kvázi-tulajdon jellegét, amelyről részletesebben később esik majd szó.

Dolgozatomnak ebben a fejezetében azt vizsgálom, hogyan tükröződik az eredményjelleg a szabályozásban, illetve a mögöttes elvekben. Négy szempontot emelek ki ebben a témában. Elsőként azokról a történeti, elméleti érvekről írok, amelyek már a XXI. századi szabályozás előtt is az alkotást tekintették lényegi elemnek és ezért a szellemi alkotásokon fennálló jogokat személyhez fűződő jogokhoz közelítették, a szellemi alkotásokon fennálló jog tulajdoni jellegét ezen keresztül látták megvalósulni. Ehhez az érvrendszerhez ad hozzá a polgári jogi kodifikáció során felmerült személyi-tulajdoni vita is. Végül az alkotómunka ösztönzésének lényegi kérdéseit vázolom.

TÖRTÉNETI-ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS

Egyes források szólnak ugyan róla, hogy tulajdon eredete a kőkorszakban illetve az ókorban a munka volt,⁶ a szellemi alkotásokra vonatkozóan ez az elmélet csak később bontakozott ki.

Az újkor előtt (és jellemzően az ókor után) a gondolatot Istentől származtatták, így az ember alkotótevékenységének eredménye nem részesült jogi védelemben. Ebben az időszakban az alkotómunka célja főleg önművelés és tanítás volt.

A polgárosodás időszakában elsőként Locke volt az, aki tulajdoni elméletét kiterjesztette a szellemi alkotómunka során keletkezett javakra. Kiindulópontja az a tétel volt, miszerint „az ember tulajdona saját személye is.”⁷ Ebből a premisszából tehát Locke szerint az következik, hogy az ember által végzett munka eredménye is saját tulajdona lesz.

A XIX. században Gierke volt a szellemi alkotások személyi jogi kötődésének legfőbb szószólója; gondolatmenete jelentősen különbözött Locke-étől. Elmélete szerint

⁶ Negro, Franco. *Das Eigentum. Geschichte und Zukunft – Versuch einen Überblick.* München – Berlin. 1963. 6. oldal és Vinogradoff, Paul. *The Jurisprudence of the Greek City. Outlines of the Historical Jurisprudence.* Vol 2. 1922. 198. oldal; Mindkettőt hivatkozva: Menyhárd Attila. *Dologi jog.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2010. 97. oldal

⁷ „...every man has a property in his own person: this no body has any right to but himself. The labour of his body, and the work of his hands, we may say, are properly his.” Locke, John. *Második értekezés a polgári kormányzatról.* Sec. 27; <http://www.constitution.org/jl/2ndtr05.htm>; 2012. 06. 30.

félrevezető a szellemi alkotásokat szellemi tulajdonnak nevezni,⁸ hiszem az ilyen típusú alkotások dologi jellege egyedül dologiasult formájukban nyilvánvaló. Gierke helytelennek tartotta a szellemi alkotások jogát vagyoni jellegű jogként felfogni, mivel nem követi a gazdasági élet hagyományos szabályozási módszerét, azaz az egyéni alkotómunka eredményét védi, célját nem egy tevékenységi kör piaci szabadságának korlátozásával éri el. Rámutatott, hogy a jogintézmény vagyoni jellege egyedül a személyi kötődésből vezethető le.

A MAGYAR SZABÁLYOZÁS

A szocialista polgári jog – ha logikai kényszerűségből is – de nem ismerte el a szellemi alkotásokon fennálló jog tulajdoni jellegét.⁹ Ez a választás értelemszerű volt, hiszen a szocialista szabályozás igyekezett minél inkább háttérbe szorítani minden olyan jogosultságot, ami a magánautonómiát erősítette volna. Ugyan a személyhez fűződő jogok sem önmagunkban, hanem a vagyoni jogokon keresztül kapcsolódtak be a polgári jogi védelembe (az áttételesség ismételten a magánautonómia visszaszorítása miatt lényeges), a szellemi alkotások joga esetén külön disszonanciát jelentett volna az egyéni kreativitás elismerése a magántulajdon abszolút védelmével.

Az alkotói egyéniség tükröződésére az 1981-es Ptk. Kommentár hivatkozott immár nem kényszermegoldásként. A szerzők a jogfejlődés útjával is alátámasztották a szellemi alkotások jogának személyiségi jogi kötődéseit, ugyanakkor deklarálták a terület „eldologiasodott” jellegét is.¹⁰

SZEMÉLYI – TULAJDONI VITA A POLGÁRI JOGI KODIFIKÁCIÓ SORÁN

A „Polgári Jogi Kodifikáció” folyóiratban 1998. és 2008. között bontakozott ki a szellemi alkotások joga, vagyis a szerzői jog és iparjogvédelem Ptk-beli szabályaira vonatkozó kodifikációs elvekről szóló szakmai vita.

A terület elnevezésére és az új kódexben való helyzetére vonatkozó javaslatok mögé nézve kiderül, hogy a személyi jogi kötődés mellett érvelők legfontosabb argumentuma a jogterület alapjogi kötöttsége és a jogterület történeti alakulása volt.

⁸ Gierke, Otto von. *Deutsches Privatrecht*. Berlin: Verlag von Duncker und Humblot, 1895. 759-762. oldal

⁹ Világhy Miklós. *A szellemi alkotások joga*. Budapest: ELTE ÁJK Polgári Togi Tanszék, 1973. 5. oldal

¹⁰ Eörsi Gyula – Gellért György. *A polgári törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó., 1981. 411. oldal

Mint ezek kapcsán a szerzők¹¹ azt részletesen feltárják, a szerzői jog és iparjogvédelem területének alapjogi és emberi jogi háttére igencsak sokrétű.¹² Faludi például aszerint dönt a személyi jogok javára, hogy a szellemi alkotások jogának kizárólagosan a tulajdonvédelemhez való kötése esetén a többi vonatkozó alapjog elsikkadhat.¹³ A „szellemi alkotásokhoz fűződő jogok” alapjogi gyökerének a szerző a véleménynyilvánítás szabadságát tekinti;¹⁴ az emberi jogi indíttatásból kiindulva¹⁵ a véleménynyilvánítási szabadságon és az élethez és emberi méltósághoz való jogon keresztül a kommunikációs és információszabadsággal¹⁶ hozza közvetlen kapcsolatba a „szellemi alkotások jogát”. Mindeközben hangsúlyozza a tulajdonjog alkotmányos védelmének háttérbe szorulását mint a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatát („A tulajdon szociális kötöttségei a tulajdon messzemenő korlátozását alkotmányosan lehetővé teszik.” 64/1993. (XII. 22.) AB határozat).¹⁷ Boytha kifejezetten utal az alkotó szellemi munka eredményeként létrejövő alkotásjellegre, amikor összhangban egyes nemzetközi szerződések fogalomhasználatával¹⁸ a „szellemi termék” elnevezés („szellemi alkotások és más szellemi termékek”) használatát javasolja.

¹¹ Boytha György. „A szellemi alkotások joga és az új Ptk.” In: *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2000. 3.szám 13-23. oldal; Faludi Gábor. „Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója” I és II. rész. In: *Polgári Jogi Kodifikáció* 2003. 2. szám 3-14. oldal és 3. sz. 3-14. oldal

¹² Az Alkotmány vonatkozó szakaszai voltak: 7. § (1), 9. § (1), 13. § (1), 59. § (1), (2), 60. § (1), 61. § (1), 70/A. § (1), 70/F. § (1), 70/G. § (1) és (2); az Alkotmánybíróság vonatkozó határozatai: 30/1992. (V.26.) AB határozat, 24/1996. (VI. 25.) AB határozat, 482/B/2002 AB határozat. Az Alkotmánybíróság 22/2012. (V. 11.) számú határozata értelmében az „Alkotmányon alapuló alkotmánybírósági döntésekben kifejtett elvi jelentőségű megállapítások értelemszerűen irányadók az Alaptörvényt értelmező alkotmánybírósági döntésekben is. [...] Ha az [Alaptörvény és az Alkotmány rendelkezései közötti] összevetésnek az az eredménye, hogy az alkotmányjogi szabályozás változatlan vagy jelentős mértékben hasonló, az átvételnek nincs akadálya.”

¹³ Faludi Gábor. „A szerzői jog és az iparjogvédelem egyes alkotmányos korlátai”. In: Sajó András (szerk.). *Alkotmányosság a magánjogban*. Budapest: CompLex Kiadó, 2006. 194. oldal

¹⁴ Faludi Gábor. „Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. I. rész”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2003. (5. évf.), 2. sz, 12. oldal

¹⁵ ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 16. cikk, Hivatkozva: Faludi Gábor. „A szerzői jog és az iparjogvédelem egyes alkotmányos korlátai”. In: Sajó András (szerk.). *Alkotmányosság a magánjogban*. Budapest: CompLex Kiadó, 2006. 194. oldal

¹⁶ Faludi Gábor. „Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. I. rész”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2003. (5. évf.), 2. sz, 12. oldal

¹⁷ Faludi Gábor. „Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. I. rész”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2003. (5. évf.), 2. sz, 12. oldal; Faludi Gábor. „A szerzői jog és az iparjogvédelem egyes alkotmányos korlátai”. In: Sajó András (szerk.). *Alkotmányosság a magánjogban*. Budapest: CompLex Kiadó, 2006. 194. oldal „Mivel nincs az iparjogvédelemre és a szerzői jogra vonatkozó közvetlen alkotmányos szabály, így az alkotmányos tulajdonvédelem a mérvadó, ennek azonban sokkal inkább elismert az alkotmányos korlátozhatósága.” Az alkotmányos korlátozhatóság lehetősége a cikk megjelenése óta az Alaptörvényben is deklarálást nyert: „A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.” Alaptörvény XIII. (1) bekezdés 2. mondat.

¹⁸ Például a ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15. cikk (1) bekezdésében szereplő *production* fordítása is termék. A termékként való megjelölés azonban zavartokozhat az uniós szabályszovegek fordítása kapcsán (*product*). Ld. még: Gyenge Anikó. „Szerzői jog az új Ptk.-ban.” In.: *Infokommunikáció és jog* 2007. 4. évf. 5. sz. okt. 149-155

A Ptk. legfrissebben megjelent tervezete¹⁹ szintén követi a jelenleg hatályos törvény és a szakértői javaslat szerkezetét, amennyiben a „Szerzői jog és iparjogvédelem” fejezetet a „Személyiségi jogokról szóló rész” után tartalmazza.

ÖSZTÖNZÉS

Az egyes oltalmi formák szabályozásai közül a szerzői jog esetében a leginkább egyértelmű, hogy hogyan vezethető le az alkotás aktusából a személyi jogi nézőpont azon érvelése, mely szerint a vagyoni, azaz tulajdoni jellegű védelem a személyi jogi jogosultságon keresztül valósul meg. Az Szjt. 31. §-a szabályozza a védelmi időt, amely jogintézményre vonatkozóan EU-s szabályozás is született.²⁰ A szabadalom és hasonló iparjogvédelmi oltalmak esetén is belátható, hogy maga a monopol védelem az, ami honorálja az alkotót és ezzel együtt ösztönzi a további alkotásra. A védelem nélkül a találmányok közjavakká válnának, amik védelme és a teljes jutalmazás kiszámíthatósága nélkül nem volna innovációs motiváció.²¹

Sokkal összetettebb képet mutat a védjegyek személyi jogi kötődése és az ehhez kapcsolódó ösztönzés. Kiindulópontként ehhez megállapítható a szabadalmi jellegű és szerző jogi oltalmi tárgyak védelméből kiindulva, hogy az alkotó számára biztosított jog az őt illető anyagi jutalom kikényszeríthetőségét jelenti – primer olvasatban legalábbis. A védjegy esetében nincs szó arról, hogy az oltalomra azért volna szükség, hogy új védjegy alkotására ösztönözze a jogosultat.²² Az alkotás tárgya itt a védjegy mögött rejlő üzleti érték, a „goodwill” a U.S. Supreme Court autentikus szóhasználatával élve.²³ A védjegy maga tehát az ilyen értelemben alkotó személynek biztosít érvényesíthető igényt.

Nem választható tehát tisztán ketté az egyes alkotók jutalmazása és a társadalmi ösztönzőerő szükségyszerű jelenléte a szabályozásban.

¹⁹ A Kodifikációs Főbizottság Javaslat 2012.; <http://www.ujptk.hu/dok2012/tvkonyv/Uj%20Polgari%20Torvenykonyv%20-%20a%20Kodifikacios%20Fobizottsag%20Javaslat%20-%20kozvetetelre.pdf>; 2012. 06. 30.

²⁰ Az Európai Parlament és A Tanács 2006. december 12-i 2006/116/EK Irányelve a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről

²¹ Menges-Menell_Lemley. *Intellectual Property in the New Technological Age*. New York: ASPEN, 2006. 127. oldal

²² Menges-Menell_Lemley. *Intellectual Property in the New Technological Age*. New York: ASPEN, 2006. 619. oldal

²³ “Redress accorded in trademark cases is based upon the party's right to be protected in the goodwill of the trade or business, and the English rule that a trademark is not the subject of property, except in connection with an existing business, prevails generally in this country.” *Hanover Star Milling Co. v. Metcalf*, 240 U.S. 403 (1916) p. 240

AZ ALKOTÓMUNKA ÉRTÉKELÉSE ÉS A SZEMÉLYI JOGI NÉZŐPONT KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS

A személyi jogi kötődések tehát az alkotómunka honorálásán keresztül vezethetők le. A emellett természetesen tulajdon alkotmányos védelme vitán felül látszik kiterjedni a „szellemi alkotások jogára”²⁴, még akkor is, ha ezt a védelmet a szerző csak a személyhez fűződő jogok keresztül látja megvalósulni.

A piactudaságra való áttérés után sem figyelhető meg erőteljes tendencia a szellemi alkotások joga tulajdoni jogosultságként való deklarálására²⁵. A magyar jogrendszer a személyiségi és vagyoni jogokat a szellemi alkotások jogának relációjában szorosan egymáshoz kapcsolódóként értelmezi. Magyarországi szabályozásunk jellegzetessége, hogy a szellemi alkotásokat eredményként elsődlegesen a személyi joghoz kapcsolja és ebből vezeti le a vagyoni jogi következményeket. A szellemi alkotások jogának tulajdoni jellege tehát ugyan nem vitatott, de hangsúlyozottan csak jellegről beszél a klasszikus jogirodalom.

Természetesen az oltalom nem tisztán személyi jogi jellegű, ahogy az a későbbiekben látni fogjuk. Mindazonáltal a személyi jogi gyökerek nélkül az oltalom többi lépcsője értelmezhetetlenné válna, hiszen a személyi jogi védelem „hogyanja” az az abszolút védelem, ami a tulajdoni jelleghez közelíti a szellemi alkotásokon fennálló jog jellegét.

OLTALMI FORMÁK

A szellemi alkotások joga vizsgálatának körében azért kiemelt jelentőségű az oltalmi tárgyak jellemzése, mert ez az az aspektus, amelyik közvetetten vagy közvetlenül a legtöbb szabályozási nehézséget okozza – illetve, mint később kiderül, hagyományosan okozta. Így az oltalmi tárgyak speciális tulajdonságai miatt nem lehetséges egyrészt tulajdonjogként szabályozni a szellemi alkotásokon fennálló jogokat, másrészt ezek a különleges jellemzők, amelyek miatt ezen tárgyak védelme

24 Menyhárd Attila. „A tulajdon alkotmányos védelme”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2004. (6. évf.), 5-6. sz., 26. oldal

25 Ld. például: Nótári Tamás (szerk.). *A polgári törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006. I. kötet

(illetve ebből következően az igényérvényesíthetőség) különösen bonyolult. A két fő tulajdonság tehát az oltalmi tárgyak „ubiquitása”²⁶ és anyagtalanságuk.

A dolgozat ezen fejezetében két témakört érintek: a jogterület közvetlenül védett tárgyainak közös vonásai mellett az egyes jellegzetes oltalmi tárgykörök sajátosságait, majd pedig az oltalmi tárgyak terjesztésének anyagtalan eszközei kapcsán kitérek a Creative Commons alternatív jellegű megoldásaira.

EGYSÉG ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉG

Az oltalmazott tárgyak és a rajtuk fennálló jogi védelem legfőbb közös jellemzői: a tárgy megfoghatatlansága, annak információjellege²⁷ és a megkülönböztető kritérium.

Ennek ellenére a hatályos szabályozás oltalmi tárgyaként csoportosítja a jogterület közvetlen védelemben részesített tárgyait – ami a Ptk-n kívüli jogforrásokat illeti. Míg a szerzői jog elsősorban a formát, a létrejött tárgyat védi, addig az iparjogvédelem által oltalmazott tárgy az ötlet, elgondolás, ami alapján valami működtethető. Végül a vállalat és árujelzők körében ez az elsődleges szempont a különбözőség. Ezek mentén a szempontok mentén érthető igazán, miért is tagozódik a szellemi alkotások joga e három területre; az oltalmi formák legfontosabb kritériuma ugyanis megszabja azt is, hogy hogyan lehetséges az adott oltalmi tárgyat védelemben részesíteni: például titokban tartását kell elsősorban elősegíteni (know-how), vagy éppen szabályozott keretek közötti terjedését (pl. név feltüntetésének kötelezettsége).

A MÉDIUM AZ ÜZENET

A közös tulajdonságok közül a mindenütt jelenlét az oka annak, hogy az oltalmi formák specializálása és a védelem körének rugalmassága ellenére sem képes az oltalmi tárgyaként szerveződő szellemi alkotások joga reagálni a mediális változásokra reagálni.

Az internet realitása és a rászabott, mégsem ráillő szerzői jog közötti szakadék áthidalására jelentek meg például a „lex informatica”²⁸ megoldásai. Ezek közül egyik

²⁶ Boytha György. „A szellemi alkotások joga és az új Ptk” In: *Polgári jogi kodifikáció*. 2000. (2. évf.), 3. sz., 15. oldal (A szót eredetileg Luther használta Isten mindenütt jelenlétének kifejezésére.)

²⁷ Landes-Posner. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. 1. oldal

legkedveltebb, legismertebb és egyben legmegosztóbb²⁹ a Creative Commons. A CC-k egy non-profit szervezet által kidolgozott licenrendszer; hat piktogram közül válogatva a szerző (nyilvánosságra hozó) maga választhatja ki, mely jogosultságokat kívánja fenntartani magának. A Creative Commons megoldásai – ahogy később bemutatom – a vagyoni forgalom terén kérdőjeleződnek meg, a hagyományos monopóliumközpontú szabályozás folytán.

AZ OLTALMI FORMÁK RUGALMASSÁGA

Az új Ptk. kodifikációja során merült fel a probléma, hogy a hézagmentes oltalom megszüntetésével a szellemi alkotások joga zárt rendszerré válna.³⁰ A hézagmentes oltalom gyakorlati irrelevanciáját az adta, hogy a szellemi alkotásokon fennálló jog mint olyan, egységként nincs és nem is volt jogszabályi szinten jellemezve. Ugyan az adótörvényektől az új Ptk. tervezetéig számtalanszor egy név alatt³¹ jelenik meg a szerzői jog és iparjogvédelem, egységes fogalmi definíció a jogterületre nem létezik. A hézagmentes oltalom tartalma tehát a bíróságok számára értelmezhetetlen volt, így a bírói gyakorlat eddig sem ezzel a lehetőséggel élve volt hatással a jogterület változására.³² Az oltalmi rendszer tágítása (pl. szomszédos jogok) vagy az oltalmi tárgyak specifikálása (pl. szoftver oltalma) általában megoldja az újonnan megjelenő szellemi alkotások védelmének integrálását a szerzői jog és az iparjogvédelem területén.

A know-how esetében már az 1937-es Restatement of Torts is azokat az ismérveket sorolta fel a trade secrettel kapcsolatban, amiket a know-how magyar szabályozásának tekintünk ma is, és az új Ptk. tervezete alapján valószínűleg a jövőben is. Ezek a közös pontok az információ titkosságát, titokban tartását és értékét nevezik meg a trade secret legfőbb ismérveiként. A 757. szakaszhoz fűzött kommentár alapján az üzleti titok és a „trade secret” közötti különbség, hogy utóbbi működési folyamatról szóló információkat jelöl. Ezeken az általános ismérveket túl know-how-k nem

²⁸ Telek Eszter. „Lex informatica, lex licentia. Alternatív szerzői jog?” In: *Infokommunikáció és Jog* 2011. 5. szám 169-175.

²⁹ Tóth Péter Benjámin. *Creative Humbug*. http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118, 2012. 06. 30.; ugyanakkor pl. a Fehér Ház is alkalmazza ezt az eszközt: <http://www.whitehouse.gov/copyright>, 2012. 06. 30.

³⁰ Lásd pl.: Bobrovsky J. „Rejtélyek és fortélyok : hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán”. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. (8. évf.) 4. sz.

³¹ Lásd pl.: Wellmann György. A társasági, illetve a polgári jogban mi lehet tulajdon és ebből következően apportálás, illetve átruházástűrgya? In: *Gazdaság és Jog*. 2003. 10. szám 14. oldal

³² Boytha, György. Reflexiók Dr. Bobrovsky Jenő: „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához. In: *Polgári Jogi Kodifikáció* 2006. 5. szám 17. oldal

rendelkeznek általános ismertetőjegyekkel, közös tulajdonságokkal. Emiatt a know-how sui generis védelmének esetleges kodifikációja valószínűleg a szerzői jogi törvény exemplifikatív felsorolásához hasonló oltalmikör-meghatározást tartalmazna a három-négy tulajdonságot felsoroló generálklauzula mellett. E felsorolás körébe tartozhatnának például Tattay csoportosítása nyomán a következő kategóriák: önálló, más jogokhoz kapcsolódó, komplex know-how-k.³³ Ezek persze lehetnek maradandóan rögzített és maradandóan nem rögzített, műszaki és nem műszaki know-how-k is.

A TULAJDONI JELLEG ÉS A VAGYONI FORGALOM

A dologi jog úgy biztosítja a jogosult számára a monopóliumot, hogy másokat elzár a hozzáféréstől.³⁴

Ennek az axiómává érett jogi alapvetésnek kapcsán vizsgálom a szellemi alkotásokon fennálló jogosultságok tulajdoni jellegű monopol védelmét és a szellemi alkotások vagyoni forgalomban való részvételét. A következőkben vissza-vissza utalok a szellemi alkotások jogának eddigiekben vizsgált két aspektusára; a személyi jogi kötődésre és az oltalmitárgy-alapú védelem alapjaira és következményeire. Ez azért szükséges, mert míg előbbi aspektus a monopoljellegű szabályozással és ezen keresztül a tulajdoni jelleggel van szoros kapcsolatban, utóbbi szempont, illetve a jogi szabályozást átható szempontrendszer lényeges a szellemi alkotások vagyoni forgalma nem teljeskörű szabályozása okaként.

A történeti magyarázatot követően a monopoljelleg közgazdaságtani megalapozásával és a tulajdon jogi jellemzésével foglalkozom. A jelenlegi szabályozási rendszerre adott reakcióként bemutatom a „nihilizmus” lényegét, majd a vagyoni forgalom egyes releváns szabályozási kérdései után következtetéseket vonok le a feltárt momentum mentén.

³³ Tattay know how csoportosítása

³⁴ Menyhárd Attila. *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. 123. oldal

Már Diderot és Lessing is a szellemi alkotások alkotói tulajdona mellett érvelt³⁵, de teljes elméleti konstrukciót elsőként Johann Gottlieb Fichte hozott létre. Fichte különválasztotta az alkotás materiális hordozóját a gondolatiságától, így megalapozva az „immateriális tulajdon” a magyar szabályozásban vitákra okot adó fogalmát és elméleti alapjait.³⁶ A szellemi alkotásokhoz való jog így természetjogi gyökerekkel ellátva univerzális jelleget kapott.

Magyarországon az „ész szüleményei” név alatt elsőként az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok vonták szabályozás alá a szellemi alkotásokat 1861-ben, így a magyar szerzői jogi szabályozásnak is alapot adva. Ebben még deklarációt nyert, hogy „az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll”. A tulajdoni jelleg ilyen egyértelmű megfogalmazása a XX. századra teljesen kétségesé vált.

Hagyományos polgári jogi felfogás szerint a magánjog magánérdeket véd, a szellemi alkotások joga tehát ehhez fűződő érdek, Szladits szóhasználatában „eszmei érdek”.³⁷ Szladits elismerte a szellemi alkotások jogának személyi jogi kötődését, de megjegyezte, hogy a szellemi alkotásokon fennálló jogok „egyúttal vagyoni érdekű jogok”.³⁸

Már az 1981-es Ptk. Kommentár sem említi a szellemi alkotások jogának közvetlen tulajdonjogi kapcsolódásait³⁹

Az új Ptk. kodifikációs vitái során elhangoztak érvek a szellemi alkotások jogának szellemi tulajdon elnevezése mellett, azonban a javaslattevők nem zárták ki a kodifikációból a személyi jogra való utalást. A vitában felmerülő legfontosabb érvek között szerepelt, hogy a szellemi alkotások a vagyoni forgalom tárgyai és a tulajdonvédelem alkotmányos alapjai.⁴⁰

³⁵ Hesse, Carla. „The rise of intellectual property, 700 B.C. – A.D. 2000: an idea in the balance.” In: *Daedalus*. Spring 2002; <http://www.amacad.org/publications/spring2002/hesse.pdf>, 2012. 06. 30.

³⁶ Fichte, Johann Gottlieb. "Beweis der Unrechtmässigkeit des Büchernachdrucks. Ein Rasonnement und eine Parabel" 1791. In: 106 *UFITA*. 1987. 155, 158-159. oldal

³⁷ Szladits Károly. *A magyar magánjog vázlata*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1933. II. kötet, 79. oldal

³⁸ Szladits Károly. *A magyar magánjog vázlata*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1933. II. kötet, 360. oldal

³⁹ Eörsi Gyula – Gellért György. *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1981. 22. oldal

⁴⁰ Ficsor Mihály Zoltán. „A szellemi tulajdon és a Ptk. (észrevételek és javaslatok a polgári jogi kodifikációhoz)” In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2001. (3. évf.), 2. sz., 27-30. oldal; „A dolog mint polgári

Hogy a polgári jog „elsősorban a gazdasági erőforrásokon fennálló kizárólagos piaci jogosítványok piaci forgalmának a kereteit adja meg”,⁴¹ mindig érvényesnek tekintett megállapítás volt. Ennek fényében vizsgálom a továbbiakban a szellemi alkotások jogának tulajdoni és azon keresztül kötelmi aspektusait.

PROPERTIZÁCIÓ – KÖZGAZDASÁGTANI MEGKÖZELÍTÉS

Posner, a szellemi alkotások joga statikus és dinamikus közgazdaságtani hatékonyságának bemutatásakor a klasszikus legelőpéldát említi;⁴² hogyha egy legelőn bizonyos számú tehén felett legeltetnek a legelő (és a tehének) tulajdonosai, már nem tudják túllépni a legelő hasznosításával elérhető maximum hatékonyságot és minden gazda rosszabbul jár, hiszen tehenei soványabbak lesznek. A tulajdoni szerkezet meghatározása nélkül minden gazda korlátok nélkül igyekszik saját hasznát növelni, ami végül a társadalmi összhaszon csökkenéséhez vezet. Ez, a tulajdon statikus hatékonyságát leíró példa megmutatja, hogy a statikus hatékonyság nem értelmezhető a szellemi alkotások területén, hiszen ezek a szellemi javak ebben az értelemben kimeríthetetlenek. A másik oldala a problémának a dinamikus hatékonyság kérdése. Ennek értelmében a tulajdon tárgyának létrehozásába és gyarapításába való befektetés annak tudatában történik, hogy az abból származó profit majd a befektetőt illeti. Ez pedig a befektető jogainak kimerüléséhez vezet.

Posner gondolatmenetéből kiindulva tehát arra következtetésre juthatunk, hogy az általa statikus és dinamikus hatékonyság megkülönböztetésén túl elengedhetetlen megkülönböztetni a szellemi alkotások mint anyagi javak forrásának kimerülését (illetve szűkösségét) és a szellemi alkotásokon fennálló jogok szűkösségét. Utóbbi ugyanis egyértelműen mesterségesen szűkössé tett⁴³ közgazdasági értelemben, hiszen a szellemi alkotások hasznosítása per definitionem csak akkor lehetséges, hogyha annak korlátozott számú jogosultja van.

jogi kategória tehát valójában a tulajdonjog tárgyának elvont kifejezése.”, Bacher Vilmos. „A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2000. (2. évf.), 3. sz

⁴¹ Menyhárd Attila. *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. 17. oldal

⁴² Landes-Posner. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. 12-14. oldal

⁴³ Palmer, T. G. „Intellectual Property: A Non-Posnerian Law and Economics Approach”. In.: *Hamline Law Review* 12 (1989), 261-304. oldal; Hayek, F. A. *The Fatal Conceit*. Chicago: The University of Chicago Press, 1988. 35. oldal

A szellemi alkotásokon fennálló jog proprietizációja, azaz a tulajdoni joghoz való közelítése azt jelenti, hogy a jogosult rendelkezésére áll mindazon igényérvényesítő eszköz, ami egy hasonló helyzetben lévő tulajdonosnak.⁴⁴ A proprietizáció során kiindulópontként szolgál egy olyan abszolút jogosultság, ami a személyi jogi kötődés mentén illeti meg a jogosultat az egyes oltalmi formákon.

A „SZELLEMI TULAJDON”

A XIX. századra leterjedt felfogás, ami a tulajdonjogot teljesnek, absztraktnak, abszolútnak és formálisnak tekint, akkor teljesedett ki, amikor a tulajdonjog felfogása elszakadt a részjogosítványok fogalmi összességétől.⁴⁵ A magyar jogrendszerben tehát a tulajdonjog nem kimeríthető a részjogosultságok hiányában. A szellemi alkotások joga esetében ez az állítás nem igaz. A szellemi alkotásokon fennálló jogosultság – ha egységében tekintjük – inkább az angolszász tulajdonjog-felfogás „bundle of rights” koncepciójához⁴⁶ hasonlít, mintsem a magyar tulajdon kimeríthetetlen absztrakciójához.

A magyar tulajdonjogi rendszer egy másik alaptétele a tulajdonjog zártkörűsége. Mivel a szellemi alkotások jogára ez nem igaz, sőt kifejezetten kerülni kívánt lehetőség, dogmatikailag lehetetlen, hogy a szellemi alkotások joga tulajdonjogként volna definiálható a magyar jogrendszeren belül. Kézenfekvő példaként hozható a szerzői jogi törvény 43. §-ának a felhasználás módját érintő (3) és (5) bekezdése,⁴⁷ ami abszurd volna tulajdoni szabályozás esetén, hiszen a dologi jogok numerus clausus-a azt jelenti, hogy dologi jog csak a jogalkotó által meghatározott tartalommal és formában⁴⁸ hozható létre.

A tulajdoni jellegűvé szűkítéssel érhető el, hogy a szellemi alkotások jogának szabályozása ösztönző erejű legyen. A termékinnováció ösztönzése⁴⁹, bizonyos

⁴⁴ Landes-Posner. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003.

7. oldal

⁴⁵ Menyhárd Attila. *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. 101-102. oldal

⁴⁶ Daniel B. Klein and John Robinson. „Property: A Bundle of Rights? Prologue to the Property Symposium.” In: *Econ Journal Watch Scholarly Comments on Academic Economics* Volume 8, Issue 3, September 2011. 193-204. oldal

⁴⁷ Szjt. 43. § (3) és (5)

⁴⁸ Menyhárd Attila. *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007. 112. oldal

⁴⁹ Nordhaus, S. *Invention, Economic Growth and Welfare*. MIT Press, 1969.

értelemben pedig ésszerű keretek közt tartása⁵⁰ pedig szintén a szellemi alkotásokon fennálló jogok monopol jellegének köszönhető.

NIHILIZMUS

Az angolszász jogrendszerekben „propertyként” emlegetett jogosultság ugyancsak tulajdoni megnevezést kap magyar joganyagokban is, bár ezen szavak tartalma gyakran szétpukkad az való életben, hol a jogi terminológia, hol a bírósági joggyakorlat küzd a fogalmak jelentésével óceánon innen és túl. Bár szinte a legkevésbé tudatos választó-, állam- és európai uniós polgárok is tiltakoztak már expressis verbis vagy ráutaló magatartással (gondoljunk csak a fájlmegosztásra vagy az online filmnézésre) a fennálló monopólium-alapú például szerzői jogi rezsim ellen,⁵¹ ezidáig nemigen sikerült egy jogrendszernek sem más megközelítésű szisztémát kitalálnia, kodifikált szabályrendszerről nem is beszélve.

A szélsőségesen monopol tendenciák és a nihilizmus előretörésének gyökere az a dilemma, ami a posneri legelőpéldánál is felmerült; vagyis jogi monopólium nélkül nem születik elegendő mennyiségű alkotás, míg monopóliummal lehetséges, hogy ezek az alkotások nyújtotta lehetőségek nem lesznek kiaknázva.

A „közkiéspártiság” a szellemi alkotások jogának monopolközpontú védelmével szemben az internet megjelenésével merült fel.⁵² A három létező felfogás közül (intern – közkiéscből kiszakítva monopólium is létezik, extern – akettő egymás mellett lineárisan létezik, nihilista – nem létezik monopol jogosultság)⁵³ a nihilista a legszélsőségebb. Ez a nézet a Posner által dinamikusnak nevezett tulajdoggjog-szemponot felejt el, hiszen az időleges monopólium által idővel több lesz a közkiésc része, mintha soha nem állt volna kizárólagos korlátozás a szellemi alkotáson.

⁵⁰ Demsetz, H. „Information and efficiency.” In: *Journal of Law and Economics*. Vol. 12, No. 1. (Apr., 1969) 12. oldal

⁵¹ Bodó B. *A szerzői jog kalózzai*. Budapest: Typotex, 2011. 48. oldal

⁵² Bobrovsky J. „Rejtélyek és fortélyok : hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán”. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. (8. évf.) 4. sz. 22-38. old. 9. oldal

⁵³ Bobrovsky J. „Rejtélyek és fortélyok : hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán”. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. (8. évf.) 4. sz. 22-38. old. 22. oldal

A szellemi alkotások jelen rendszerében kétféle közkincsforma van: kógens (oltalmi idő lejártán nyugvó) és szerződéses közkincs.⁵⁴ Utóbbira példa a Creative Commons. A CC fentebb kifejtett tulajdonságai mellett fontos még megemlíteni, hogy dogmatikailag lényegileg különböző alapokon nyugszik, mint a magyar szabályozás. A Creative Commons ugyanis nem abból indul ki, hogy a monopol jogosultság kereteit törli át minden egyes licencia és korlát, hanem egyenesen elveti a teljes monopólium koncepcióját. A CC olyan személyre szabható lehetőséget vet fel, aminek lényege, hogy az alkotó maga válogatja össze „monopol” jogának elemeit. Hogyha ezt a lehetőséget a magyar szabályozás esetleg inkorporálná, nem csupán olyan részletkérdésekkel kellene szembesülnie, hogy lehetséges-e bármilyen jövőbeli felhasználásra engedélyt adni, de a – korábbi fejezetekben felvázolt – logikai előzménysort és egyben garanciális hálót is le kéne fejtenie az új, ám rugalmasabbnak tűnő szabályozásról.

VAGYONI FORGALOM

A szellemi alkotások tehát önmagukban új értékek, melyeket az alkotó teremt, publikussá válásukkal pedig a monopólium, az oltalom az, ami megtartja az értéküket (kivéve a know-how-t). Ettől az elemtől – bár lényegileg hozzátartozik – elméletben különválasztható a forgalomképesség, vagyis hogy az alkotásokon fennálló tulajdonjog (a szellemi alkotásokon fennálló jogok egy része) átruházással (speciális szerződéstípusokkal) értéket teremt. Hogyha nem kapcsolódna tulajdonjog a szellemi alkotásokon fennálló monopol helyzethez, a kreativitás, azaz az emberi erőforrások egy része veszendőbe menne a gazdasági értékteremtés szempontjából, hiszen nem volna átruházható az erőforrások felhasználásával teremtett érték.

A tulajdonjellegű védelemmel ellátott jogosultság, ami a szellemi alkotásokon fennáll, csak két feltétel együttes és egyidejű teljesülésével lehetséges: egyrészt könnyen azonosíthatónak kell lenni az alkotáshoz fűződő jogok jogosultjának, másrészt pedig pontosan meghatározhatónak kell lennie a tulajdoni (jellegű) jogosultság tartalmának.⁵⁵

⁵⁴ Bobrovsky J. „Rejtélyek és fortélyok : hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán”. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. (8. évf.) 4. sz. 22-38. old. 16. oldal

⁵⁵ Throsby, C.D. *The Economics of Cultural Policy*. New York: Cambridge University Press, 2010. 200. oldal

A szűkítésnek tehát két kiemelkedően fontos eleme van, melyek meghatározott sorrendben kell hogy kövessék egymást: Az egyik a *szűkös helyzet* előállítása, az a momentum, amikor a szerző hálót fog a kezébe (kellő absztrakcióval ez maga a kitalálás vagy megalkotás momentuma), vagyis a szignózás vagy védjeggyel megjelölés, annak tudatása, hogy kinek állnak fenn jogai az adott alkotáson. Ez a motívum esetenként kiegészülhet regisztrációval (szabadalom, védjegy) is. A másik, hogy maga az *ubiquitás* *kap határokat*, legalábbis az a szegmense, amit a jog képes átfogni: így a jog magas tranzakciós költségeket párosított a szellemi alkotásokon fennálló jogok mozgatásával. Ezért például a szerzői jog esetében csak írásban lehetséges felhasználási szerződést kötni (ennek másik okáról sem szabad persze elfeledkezni, vagyis arról, hogy a jog védi a gyengébb félt, ebben az esetben a szerzőt, az erősebbel, a felhasználóval szemben). A tulajdon pontos szabályozása és a tulajdonos meghatározottsága elengedhetetlen feltétele a hatékonyságnak.⁵⁶

A tulajdonjog zártsága nem jelenti egyúttal azt is, hogy csak a dolgok forgalomképesek; azonban minden esetben meg kell jelölni a forgalomképes jogot.

A tulajdoni jogosultság jogi szerkezetét vizsgálva azonban a know-how-n fennálló tulajdoni jellegű jogosultság, vagyis monopólium (ami az átruházhatóság feltételének eleget tesz), nem egyértelműen abszolút. Mivel a know-how védelmének kritériuma az oltalomban részesített információcsokor titkossága, az abszolút védelemi jelleg nem megállapítható. Még egyszerűbben: az átruházhatóság biztosítása nem jár együtt feltétlenül a tulajdoni jellegű jogosultság kikényszeríthetőségének egyértelmű biztosításával. A know-how-k átruházhatóságáról végül a Legfelsőbb Bíróság döntött.⁵⁷

Ahogy a személyi jogi kötődés vizsgálata során is felmerült, a mediális változások kihívást jelentenek a hagyományos szerzői jogi szabályozás számára. Ennek kiküszöbölésére egyes szerzők a szellemi alkotások jogának kötelmi jellegű jogintézményeit részesítenék előnyben a szabályozás tekintetében is. Ennek a nézetnek egy szélsőséges variációja, hogy az internet világában például elegendő volna a technológiai megoldások alkalmazása.⁵⁸ Ennek a nézetnek cáfolata az az alaptétel, miszerint a tulajdoni jogosultság gyakorlati lényege annak kikényszeríthetősége, így a technológiai megoldások kikerülésével való károkozás szankcionálására informatikai megoldások alkalmazása mellett is szükség volna.

⁵⁶ Coase, R. *The problem of social cost*. Journal of Law and Economics 3 October 1960, 1-44.

⁵⁷ Legfelsőbb Bíróság GK 52. számú kollégiumi állásfoglalás

⁵⁸ Telek Eszter. „Lex informatica, lex licentia. Alternatív szerzői jog?” In. *Infokommunikáció és Jog* 2011. 5. szám 172. oldal

A szellemi alkotások és a tulajdonjog tárgyai között tehát alapvető ténybeli különbségek vannak (pl. a használat egyidejűsége tekintetében⁵⁹), közgazdasági értelemben mégis ugyanazon a módon hat a monopolizáció a két jogterületen. Látnunk kell például, hogy míg egyes szerzők a dolgok és szellemi alkotások szűkösségének kérdésében látják a tulajdoni jellegű jogosultság különbségét a két esetben,⁶⁰ a szellemi alkotások monopóliummal való mesterséges szűkössé tétele éppen alátámasztaná a rajta fennálló jogok tulajdoni jellegét. Bár tehát egyes aspektusokban különbözik a „kétféle tulajdon”, közgazdaságtani értelemben véve mindkét esetben a transzferjogosultságok hatékony elosztásáról van szó. Ahogy Demsetz a tulajdonjoggal kapcsolatban írta: „A tulajdon allokációja a piac hatékony működésének előfeltétele.”⁶¹

Látható, hogy a szellemi alkotásokon fennálló jogok természetét illető két legnagyobb hatású teória közötti különbség tehát a szellemi alkotásokon fennálló jogok aktiválódásának sorrendjén alapszik. Míg az utilitarista nézetek a szellemi alkotásokat (sőt a know-how-t is⁶²) tulajdonként definiálják – hiszen a jogintézmény gazdasági jelentőségét ez támasztja alá –, addig a személyi jogosultsághoz közelítő szerzők egy lépéssel korábban, az alkotások létrehozását emelik ki – és bizonyos értelemben „igazuk” van, hiszen alkotás nélkül nem volna innováció a gazdaságban sem.

KÖZÉRDEKŰ KORLÁTOK

Az 1710-es *Statute of Anne* az addig mechanikai találmányokra alkalmazott időkorlátos monopóliumot és azutáni közkinccsé válást írta elő a szerzői és kiadói jog vonatkozásában is. A szabályozásra azért volt szükség, hogy megfelelő kompromisszum alakuljon ki a monopóliummal rendelkező kiadók és az azonnali közkinccsé válás pártolói között. A szerzői jog és iparjogvédelem így ebben a szabályozásban került

⁵⁹ Chandra, Rajshree. *Knowledge as property : issues in the moral grounding of intellectual property rights*. New Delhi : Oxford University Press, 2010. 13. oldal; Mezei Péter. „A fájlcsere retorikája - gondolatok egy álvita margójára”. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. (7 (117). évf.) 2. sz. 62. oldal

⁶⁰ Chandra, Rajshree. *Knowledge as property : issues in the moral grounding of intellectual property rights*. New Delhi : Oxford University Press, 2010. 24. oldal

⁶¹ Demsetz. *Toward a Theory of Property Rights* 1976. 94. oldal

⁶² Merges – Menell. *IP in the New Technological Age*. New York: ASPEN, 2006. 37. oldal

először egy kategória alá, feltételezve, hogy a két terület azonos alapvető kérdései a közkincs és monopólium vita megoldásában találnak válaszra.

A monopol jogosultság, tekintve hogy jelentős kisebbséggel szemben zárja ki a túlnyomó többséget valamilyen előny élvezetéből, nem maradhat ellensúlyok nélküli. A szellemi alkotások jogában a szemben álló érdekek származhatnak kultúrpolitikai (például oktatási célú filmvetítés), gazdasági (pl. versenyjogi), tudományos és közérdekű (pl. Microsoft-ügy⁶³), alapjogi (pl. kényszerengedélyek) okokból.

BELSŐ KORLÁTOK

A belső korlátok a szellemi alkotások jogán belül deklarált korlátok, így például szerzői művek oktatási célú szabad felhasználása.

Az alkotmányjogi tulajdon korlátozása akkor lehetséges alkotmányjogi szempontból, hogyha az feltétlenül szükséges és arányos egy másik alapjog vagy alkotmányban rögzített érték eléréséhez.⁶⁴ A szellemi alkotások lényegi különbözősége az alkotás aktusának személyes voltában és az oltalmi tárgyak ubiquitásában áll. Ez a két momentum pedig inkább további védelemre ösztönzi a jogrendszert, tekintve, hogy mindkettő gyengíti a „tulajdonos” pozícióját. A fokozott „tulajdonvédelem” azonban egyre erősebben ütközik a tulajdon esetén is fennálló szociális jellegű alapjogokkal, a közérdekkel.

Az általánosságban vett közjó és közérdek egyik, a szellemi alkotásokra legjellemzőbben ható szegmense a kulturális élet. Josef Kohler immateriális vagyoni jogi elméletében a szellemi alkotások anyagtalan javak, amelyekben vagyoni jogok keletkeznek. A mű célja a közönséghez eljutás, így a szerzői jog egyetlen feladata a mű nyilvánosan hozzáférhetővé tételének lehetővé tétele, a folyamat kontrollja. A művek kíváncsatos sorsa Kohler szerint, hogy ne vesszenek el a „kultúra óceánjában”, a jognak pedig ebben a vonatkozásban a *kultúrát* kell szolgálnia.⁶⁵ Mai magyar

⁶³ Az Elsőfokú Bíróság T-201/04. sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 17-én hozott ítélete (EBHT 2007, II-3601. o.); *United States of America v. Microsoft Corp.*, U.S District Court for the District of Columbia, Case No. 98-CV-1232

⁶⁴ 7/1991. (II. 28.) AB határozat

⁶⁵ Kohler, Josef. *Das Autorrecht*. Jena: Verlag von Gustav Fischer: 1880. 47-48. oldal. A kultúra ösztönzésével és megtartásával való érvelés ma leginkább a szerzői jog bővülésének korlátozása kapcsán merül fel, de a polgári jogi kodifikációval kapcsolatban nem jellemző érv. Ld. például: Gyertyánfy Péter. „Szerzői jogunk szabályozása és a továbbfejlesztés lehetőségei”. In: *Acta Humana*, 1988, Nr. 30. 42-47. oldal; Gyertyánfy Péter. „Kell-e még szélesebb szerzői jog?”. In: *Magyar Tudomány*, 2003/2. 226-

szabályozásunkban ezt az érdeket tartja szem előtt a kulturális élet szabadságaként aposztrofált alapjog például.

KÜLSŐ KORLÁTOK

Ezen érdekeknek és értékeknek az érvényesítését nem lehet szervesen belesűriteni a szellemi alkotások jogának alap-jogintézményeibe (az egyes monopol típusú oltalmi formákhoz rendelt jogosultságok tartalmába), ezért a főszabályt kiegészítő korlátozásokként jelennek meg a normarendszerben kényszerítő erejű jogintézményekként. A korlátok léte persze önmagában nem eredményez disszonanciát vagy nehéz hozzáférhetőséget a szabályozásban, de a korlátok száma és típusa az idők során gyakran változik, hiszen változnak a gazdasági, technikai, technológiai, etikai körülmények.

Ezen a ponton pedig furcsa ellentmondás látszódik körvonalazódni: az egyes oltalmi formákhoz kapcsolódó korlátok nem oltalmi formáként különböznek tehát – ami a szellemi alkotások belső rendszerében elképzelhetetlen volna – hanem többféle indokból erednek, általában egy-egy érdekből vagy értékből. Mivel azonban ezek az érdekek és értékek is állandó változófélben vannak (pl. fejlődő országok megsegítése, energiahatékonyság, fenntartható fejlődés a mai kulcsmomentumok, míg például száz éve a folyamatos innováció volt a legfőbb támogatandó aspektus), a korlátok is sokszínűek.

A társadalmi és tudományos fejlődés érdekeit tartja szem előtt a szellemi alkotások jogát az innováció szempontjából való megközelítés. Ez a való életben a szellemi alkotások jogának innováció-ösztönző szerepét jelenti. Az innováció ösztönzése kétirányú: egyrészt kifizetődővé kell tenni a kutatást és alkotást (ez a monopol jogosultságot magyarázza), másrészt lehetővé kell tenni az új információk áramlását (ez a monopólium megtörését jelenti). A kettő közötti egyensúly igen ingatag, ahogy ezt például a valós vagy látszólagos szabadalomtörőket üzletszerűen meg-megtámadó patent trollok működése is jelzi, gondoljunk például a Samsung Galaxy telefonok esetére.⁶⁶

231. oldal; Gyertyánfy Péter. „Meddig terjedjen még a szerzői jog?”. In: *Jogtudományi Közöny*, 9/2001, 337-348. oldal; Gyertyánfy Péter. „Jog nélkül kultúra sem terem – kultúrpolitika és szerzői jog”. In: *Magyar Jog*. 2006. 8. szám. 449-454. oldal

⁶⁶ Apple Inc. v. Samsung Electronics Co. Ltd. et al. C 11-1846 & C 12-0630

A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok ellentmondásos megítélését jól érzékelteti Posner és Palmer elméleti szembenállása: Posner utilitarista megközelítése szerint a szellemi alkotások jogának egyetlen kritériuma, hogy mennyiben járul hozzá az aggregát haszonhoz az innováció ösztönzésével és a források hatékony allokációjával.⁶⁷ Palmer,⁶⁸ Leonira és Hayekre hivatkozva Posnerrel szemben a szellemi alkotásokon fennálló jogokat tisztán monopol és versenykorlátozó jogoknak fogja fel, felvetve többek között a szabályozott terület szerződési gyakorlaton belüli megoldását.

A szellemi alkotások jogát korlátozza a vele kapcsolatban felmerülő összes alapjog (a tulajdonhoz való jogot kivéve), illetve az összes olyan szabályozás is, amely ezek érdekében születik. Így a versenyjog céljai⁶⁹ láthatóan mind a monopolhelyzetű tulajdonossal szemben hatnak; a fogyasztók védelme és az újraelosztás egyértelműen a felhasználók oldalán állnak az alkotókkal szemben, míg a versenytársak védelme és az egységes piac megteremtésének kényszere közvetettebb módon járul hozzá a szociális jóléthez.

Döntő összefüggés azonban, hogy a szellemi alkotások esetén az erőforrások hatékonyabb felhasználására törekvést célozza a monopol jogosultságok korlátozása a társadalmi jólét érdekében; így az alkotmányjogi alapokon nyugvó korlátok indokai egybeesnek a versenyjogi indokokkal és magával a szellemi alkotások monopolista szabályozásának mértékével.

Összefoglalva tehát: míg magán a szellemi alkotások jogán belül is léteznek a monopol jogosultságot korlátozó szabályok, a versenyjog és az alkotmányjog a jogterületet kívülről korlátozó normákat állít fel.

⁶⁷ Posner, Richard A. *The Economics of Justice*. Cambridge: Harvard University Press, 1981. 149-153. oldal

⁶⁸ Palmer, T. G. „International Property: A Non-Posnerian Law and Economics Approach.” In: *Hamline Law Review*, 1989/12. 261-304. oldal

⁶⁹ Whish, R. *Versenyjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2010. 18-22. oldal

ÖSSZEGZÉS

Az ötletek – profán, de neutrális megnevezéssel élve – ugyanolyan *végtelen források*,⁷⁰ mint a tenger homokja, az óceán vize, vagy a nap sugara, bár klasszikusan nem felsorolandók a közgazdaságtan-tankönyvek elején. A gazdasági hatékonyságot egy ilyen területen tehát a legelő-példának⁷¹ megfelelően akkor lehetséges elérni, ha a piacon annyian használják/hasznosítják/használják fel az adott ötletet, ahány szereplő mellett már nem férne el még egy, mert a vállalkozás a társadalmi összhaszon szempontjából veszteségessé válna, azaz túl sokan próbálnának hasznot húzni egy per definitionem egyedi/új termék „tulajdonlásából”. Korlátot szabni pedig időtlen idők óta a magántulajdon fogalmával és intézményével lehet.

Tehát a szellemi alkotások szűkítésével éri el a jog, hogy a semmiből keletkező végtelen ötletek végül az *egész társadalom számára a leggazdaságosabban hasznosuljanak*. Ennek a célnak két pillére – premisszája –, hogy azt tekintjük értékesnek, amiből kevés van, illetve amihez (és ez csak egy hajszállal pragmatikusabb megközelítés) nehéz hozzáférni. Ezek a kritériumok pedig nagyarányban a polgári jogban definiált dolog-fogalom alá tartozó entitásokban közösek.

A tulajdon szociális értéke azonban akár negatív is lehet, ha nem jellemző rá a szűkösség, a jogérvényesítés költségei nem arányosak a jog értékéhez képest, vagy mások joga az értéktelenségig szűkíti a tulajdonjogot.⁷² A szellemi alkotások jogának pontos emiatt a három szempont miatt fontos a monopol jogosultság pontos hatásának definiálása és szerepük fenntartása.

„Céлом annak érzékeltetése volt, hogy hol húzódnak a szellemi alkotások joga mai paradigmájának határai.

A jelenlegi paradigma merevsége kétség kívül egyrészt a jogbiztonságot szolgálja.

⁷⁰ Végtelen forrás, azaz közkincs, közjavak: Samuelson, P. A. – Nordhaus, W. D. *Közgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2005. 36. o. „A közjavak olyan termékek, amelyek esetében a szolgáltatás kiterjesztése egy további személyre nem jár költséggel, továbbá az embereket nem lehet kizárni a fogyasztásukból.” A szellemi alkotások joga a definíció második felének éppen ellentétét bizonyítja.

⁷¹ Knight, F. „Some Fallacies in the Interpretation of Social Cost” 38 *Quarterly Journal of Economics* 582 (1924). Hivatkozza: Landes, W. M. – Posner, R. A. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: Harvard University Press, 2003. 11. és következő oldalakon

⁷² Landes-Posner. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. 14. oldal

Nyár elején mutatták be Cannes-ban Pálfi György filmjét, *Final Cut – Ladies and Gentlemen* címmel. Az alkotás klasszikusá kanonizált filmek egy-két perces illetve rövidebb jeleneteiből áll össze, amiket Pálfi a film végén „hivatkozott”, bár a felhasználási joggal nem rendelkezett egyik részlet esetében sem. „A fesztiválmeghívás - mint [Pálfi] az MTI-nek kifejtette - már önmagában azt jelentette, hogy a *Final Cut* megállja a helyét a szerzői filmek sorában.”⁷³ Az alkotás pedig végül, bármilyen abszurd is szerzői jogi értelemben (és egyúttal a szellemi alkotások jogára gondolván is), *de facto* és *de iure* értelemben a fesztiválon nyerte el a jogot a létezésre, bár ez a jog csak a film többszöri bemutatását követően „hatályosul” majd.⁷⁴

Pálfi filmje nem egyedüli eset volt a szellemi alkotások joga területén, amikor a hagyományos paradigmából való kilépést utóbb a közönség látszott igazolni. Így történt ez 2011-ben Christian Marclay Velencei Biennálén bemutatott „*The Clock*” című filmmel is. Idő kérdése és lehetséges, hogy a korlátok működése flexibilisebbé válik; az egyelőre oroszulett-szerűen működő utólagos igazolás módszere pedig beépül valamilyen módon a szabályozásba. Ezzel a lépéssel el lehetne érni, hogy a Pálfiéhoz hasonló és primer szinten a szerzői jogot sértő alkotások a kezdetektől részesüljenek jogi védelemben: *cogito ergo est* – a szerző gondolkodik és műve oltalomra talál.

Jelen paradigma azonban merevségénél fogva válaszolta meg ezt a jogi problémát. A közérdekű korlátok – vagyis például az oktatófilm készítésének szándékával való megalkotás – csak a csak a monopol jogosultságok kimerülésével keletkeznek. Külön kell tehát választani az alkotás fázisát, melynek során csak „jogtiszta alapanyag” használható fel, és a nyilvánossághoz közvetítését, melyre a monopólium közérdekű korlátai vonatkoznak.

Ugyanakkor levonható a konklúzió, hogy a jelen paradigma nem képes reagálni a XXI. századra „demokratikussá” beért mediális változásokra. Vagyis az oltalmi formák mentén kodifikált szabályozás nem képes választ adni az internet mint általánossá vált vagyoni forgalmi és közvetítőcsatorna okozta kihívásokra.

⁷³ http://megnezttem.blog.hu/2012/05/27/cannes_nagy_sikert_aratott_palfi_gyorgy_final_cut_ja; 2012. 06. 30.

⁷⁴ Amikor a munkára vállalkozott Wild Branch nevű cég megszerzi az összes szükséges felhasználási jogosultságot.
http://megnezttem.blog.hu/2012/05/27/cannes_nagy_sikert_aratott_palfi_gyorgy_final_cut_ja; 2012. 06. 30.

A szellemi alkotások jogának mediális körülményekre való vaksága⁷⁵ jelen paradigmában tehát nem változtatható, de a szabályozásnak be kell fogadnia a technológiai lehetőségeket. A *Creative Commons* népszerűsége révén láthatóvá válik, hogy a valós, a gazdasági élettel összefüggő kérdések a szellemi alkotások jogának területén visszakanyarodnak az *alapokhoz*: háromszáz év után ismét a közkincs és a monopoljogok közti egyensúlyozás a feladat, de már nem csak az alkotókra és a fogyasztókra, hanem a felgyorsult kommunikációra tekintettel is. Mind gyakrabban merül fel a kérdés, vajon érdemes-e fenntartani a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok oltalmának⁷⁶ abszolút jellegét (azt az abszolút jelleget, ami mind a személyi mind a tulajdonjogi vonatkozások sajátja, tehát a kodifikációs viták alaptétele), amikor a saját határait is feszegető szellemi tulajdonjog (intellectual property) egyre kevésbé nyugszik természetjogi alapokon – mindinkább társadalmi és gazdasági igényeket szolgál ki.⁷⁷

Azt gondolom, de lege ferenda javaslat helyett ebben az esetben inkább egy általános elv megfontolása volna célravezető a jogalkotó számára: A technológiai-technikai fejlődés rohamossága folytán az eddigiekben is a valóság jelenségei után rohanó jogterületként működött a szellemi alkotások joga. Ennek a jelenségnek elismerésével véleményem szerint a leghatékonyabb változtatást a jogterület rendszerében az jelentené, ha a létező technológiai megoldások jogi háttérét kodifikálná a jogalkotó még akkor is, ha ez a jogterület alkotmányos garanciáinak újragondolását feltételezi. A XXI. század internethasználó társadalma valószínűleg jobban ismerné a rá vonatkozó jogi környezetet és a technikai megoldásokkal vezetve és felvértezve könnyebben tanúsítana jogkövető magatartást illetve hatékonyabban védené saját jogait.

Ha igaz, hogy a „tett halála az okoskodás”, úgy sokszorosán helytálló az is, hogy a helyes döntés halála a mindentől, főleg a gyakorlati élettől elvonatkoztatott jogászkodás.⁷⁸ A szellemi alkotások jogának válasza a való világ jelenségeire nem várthat magára sokáig; a kodifikációs megoldásonak azonban a XXI. századi technológiák és technikai lehetőségének kiaknázásához kell társulnia.

⁷⁵ Ld pl: Mezei Péter. „A technológia és a szerzői jog szimbiózisa”. In: *Jogtudományi Szemle* 2012. (7 (117). évf.) 2. sz. 204. oldal

⁷⁶ Ebben az esetben kifejezetten szerencsés a magyar megnevezés használata (bár nyilvánvalóan pontatlan), hiszen a „tulajdonjog” kizárólagosságot sugall.

⁷⁷ Vaver, David. „Intellectual property: the state of the art”. In.: Vaver, David (szerk.). *Intellectual property rights – critical concepts in law*. Abingdon: Routledge, 2006. 46. oldal

⁷⁸ Dr. Novák István. *A bírói mérlegelés útvesztői*. Budapest: Polgári Eljárásjogi füzetek X., Bp. 1980. 12. oldal

1. Bacher Vilmos. „A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk“. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2000. (2. évf.), 3. sz.
2. Balás P. Elemér. „Személyiségi jog“. In: Szladits Károly (szerk.). *Magyar magánjog*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1941.
3. Bobrovsky J. „Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban.“ In: *Liber amicorum - Ünnepi dolgozatok Gyertyánfy Péter tiszteletére*. Budapest: ELTE, 2008.
4. Bobrovsky J. „Rejtélyek és fortélyok : hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán“. In: *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2006. (8. évf.) 4. sz. 22-38. old.
5. Besen, S. M. – Kerby, S. N. – Salop, S. C. : „An Economic Analysis of Copyright Collective“ In: *Virginia Law Review* Vol. 78, Nr. 383, 1992.
6. Bodó B. *A szerzői jog kalózzai*. Budapest: Typotex, 2011.
7. Boytha György. „A szellemi alkotások joga és az új Ptk.“ In: *Polgári jogi kodifikáció*. 2000. (2. évf.), 3. sz.
8. Boytha, György. Reflexiók Dr. Bobrovsky Jenő: „Rejtélyek és fortélyok” című tanulmányához. In: *Polgári Jogi Kodifikáció* 2006. 5. szám 17. oldal
9. Carrier, M. A: „Innovation for the 21st Century” Oxford: Oxford University Press, 2009.
10. Carrier, M. A. „Cabining Intellectual Property through a Property Paradigm” . Vol. 54 *Duke Law Journal* 1. oldal (2004-2005)
11. Chandra, Rajshree. *Knowledge as property : issues in the moral grounding of intellectual property rights*. New Delhi : Oxford University Press, 2010.
12. Coase, R. *The problem of social cost*. *Journal of Law and Economics* 3 October 1960.
13. Deazley, R. *Rethinking Copyright*. Cheltenham Cheltenham: Edward Edgar Publishing Ltd., 2006.
14. Demsetz, H. „Information and efficiency.” In: *Journal of Law and Economics*. Vol. 12, No. 1. (Apr., 1969)
15. Dietz, A. „A szerzői jog szabályozása az orosz polgári törvénykönyv új, IV. részében – egy fontos, ugyanakkor részben problematikus törvényi szabályozás”

- In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 5. (115.) évfolyam 5. szám 2010. október)
16. Drexl, J. „Collecting Societies and Competition Law.” 7. oldal
http://193.174.132.100/shared/data/pdf/drexl_-_crmos_and_competition.pdf ;
2012. 06. 30.
 17. Eörsi Gyula – Gellért György. *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1981.
 18. Faludi Gábor. „Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója. I. rész“. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2003. (5. évf.), 2. sz.
 19. Faludi Gábor. „A szerzői jog és az iparjogvédelem egyes alkotmányos korlátai”. In: Sajó András (szerk.). *Alkotmányosság a magánjogban*. Budapest: CompLex Kiadó, 2006.
 20. Fichte, Johann Gottlieb. "Beweis der Unrechtmässigkeit des Büchernachdrucks. Ein Räsonnement und eine Parabel" 1791. In: 106 *UFITA*. 1987.
 21. Ficsor Mihály Zoltán. „A szellemi tulajdon és a Ptk.: (észrevételek és javaslatok a polgári jogi kodifikációhoz)“ In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2001. (3. évf.), 2. sz.
 22. Gierke, Otto von. *Deutsches Privatrecht*. Berlin: Verlag von Duncker und Humblot, 1895.
 23. Gyenge Anikó. „Szerzői jog az új Ptk.-ban.” In.: *Infokommunikáció és jog* 2007. 4. évf. 5. sz.
 24. Hayek, F. A. *The Fatal Conceit*. Chicago: The University of Chicago Press, 1988.
 25. Hesse, Carla. „The rise of intellectual property, 700 B.C. – A.D. 2000: an idea in the balance.” In: *Daedalus*. Spring 2002.
<http://www.amacad.org/publications/spring2002/hesse.pdf>, 2012. 06. 30.
 26. Kohler, Josef. *Das Autorrecht*. Jena: Verlag von Gustav Fischer: 1880.
 27. Landes-Posner. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003.
 28. Lemley, M. A. Property. „Intellectual Property and Free Riding.” March, 2005 *Texas Law Review*.
 29. Lenkovics Barnabás. *A polgári jog vázlat*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.
 30. Lessig, L. *Free Culture*. New York: The Penguin Press, 2004. www.lessig.com
2012. 06. 30.

31. Locke, John. *Második értekezés a polgári kormányzatról*. Sec. 27.
<http://www.constitution.org/jl/2ndtr05.htm>, 2012. 06. 30
32. Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv. *A magyar polgári jog – Szellemi alkotások joga*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 2006.
33. Menyhárd Attila. *Dologi jog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2007.
34. Menyhárd Attila. „A tulajdon alkotmányos védelme”. In: *Polgári jogi kodifikáció*, 2004. (6. évf.), 5-6. sz.
35. Menges-Menell_Lemley. *Intellectual Property in the New Technological Age*. New York: ASPEN, 2006.
36. Merges, P. M. *Economics of Intellectual Property Law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2007.
37. Merges – Menell. *IP in the New Technological Age*. New York: ASPEN, 2006
38. Mezei Péter. „A fájlcsere retorikája - gondolatok egy álvita margójára”. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012*. (7 (117). évf.) 2. sz.
39. Mezei Péter. „A technológia és a szerzői jog szimbiózisa”. In: *Jogtudományi Szemle 2012*. (7 (117). évf.) 2. sz.
40. Nordhaus. *Invention, Economic Growth and Welfare*. MIT Press, 1969.
41. Nótári Tamás (szerk.). *A polgári törvénykönyv magyarázata*. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006.
42. Palmer, T. G. „International Property: A Non-Posnerian Law and Economics Approach.” In: *Hamline Law Review* 1989/12
43. Posner, R. "Intellectual Property: The Law and Economics Approach." In: *Journal of Economic Perspectives*, 19/2.
44. Posner, R. A: „Natural Monopoly and its Regulation” Washington: Cato Institute, 1999.
45. Posner, R. A. *The Economics of Justice*”. Cambridge: Harvard University Press, 1981.
46. Radin, M. J. *Cyberpersons, Propertization, and Contract in the Information Culture*. Cleveland State Law Review. 2006
47. Samuelson, P. A. – Nordhaus, W. D. *Közgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2005.
48. Szladits Károly. *A magyar magánjog vázlata*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, 1933.

49. Tattay Levente. *A szellemi alkotások joga*. Budapest: Szent István Társulat, 2007. 7.
50. Telek Eszter. „Lex informatica, lex licentia. Alternatív szerzői jog?” In: *Infokommunikáció és Jog* 2011. 5. szám
51. Throsby, C.D. *The Economics of Cultural Policy*. New York: Cambridge University Press, 2010.
52. Tóth T. – Fejes G. – Szilágyi P. „Microsoft-dilemmák” In: *Európai Tükör*, 2008/9.
53. Tóth Péter Benjámin. *Creative Humbug*. http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118, 2012. 06. 30
54. Világhy Miklós – Eörsi Gyula. *Magyar polgári jog*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1973
55. Világhy Miklós. *A szellemi alkotások joga*. Budapest: ELTE ÁJK Polgári jogi tanszék, 1973.
56. Vékás Lajos (szerk.). *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest: Complex Kiadó, 2008.
57. Whish, R. *Versenyjog*. Budapest: HVG-Orac, 2010.

BÍRÓSÁGI DÖNTÉSEK

1. Apple Inc. v. Samsung Electronics Co. Ltd. et al. C 11-1846 & C 12-0630
2. Az Elsőfokú Bíróság T-201/04. sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 17-én hozott ítélete (EBHT 2007, II-3601. o.)
3. *United States of America v. Microsoft Corp.*, U.S District Court for the District of Columbia, Case No. 98-CV-1232
4. *Hanover Star Milling Co. v. Metcalf*, 240 U.S. 403 (1916)
5. Az Elsőfokú Bíróság T-201/04. sz. Microsoft kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 17-én hozott ítélete (EBHT 2007, II-3601. o.)
6. Az Európai Bíróság C-241/91 P. és C-242/91. P. sz. Radio Telefis Eireann (RTE) és Independent Television Publications Ltd (ITP) kontra Európai Bizottság ügyben hozott 1995. április 6-i ítélete (EBHT 1995., I-743. o.)

EGYÉB

1. DG Competition Discussion Paper on the Application of Art. 82 of the Treaty to Exclusionary Abuse (Brüsszel 2005)
2. Green Paper on the online distribution of audiovisual works in the European Union: opportunities and challenges towards a digital single market, COM(2011) 427 (Brüsszel, 2011. július 13.);
3. Copyright in the knowledge economy, COM(2009) 532 (Brüsszel, 2009. október 19.);
4. http://megnezttem.blog.hu/2012/05/27/cannes_nagy_sikert_aratott_palfi_gyorgy_final_cut_ja; 2012. 06. 30.
5. A Kodifikációs Főbizottság Javaslat 2012.;
<http://www.ujptk.hu/dok2012/tvkonyv/Uj%20Polgari%20Torvenykonyv%20-%20a%20Kodifikacios%20Fobizottsag%20Javaslat%20-%20kozzetelre.pdf>;
2012. 06. 30.